

Koncepce rozvoj Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK na léta 2019-2022

Mgr. Adéla Jarolímková, PhD.

Úvod

Koncepce Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, kterou předkládám v souvislosti se svou kandidaturou na místo ředitelky ústavu, je navržena pro období 2019-2022 s výhledem na následující dva roky. Vychází ze stávajícího stavu a navazuje na koncepcce předchozí ředitelky ÚISK, PhDr. Barbory Drobíkové, Ph.D., s níž jsem měla tu čest předchozí tři roky úzce spolupracovat. Koncepce je pro přehlednost členěna na oblasti pedagogické činnosti, vědecké a výzkumné činnosti, personálního rozvoje a dalších aktivit, ačkoliv se tyto oblasti na mnoha místech vzájemně prolínají.

Vědecké a pedagogické zaměření Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK je stabilizované, jeho základem je pohled zkoumání vzniku, šíření a recepce informací ve společnosti z pohledu synchronního i diachronního, což je vyjádřeno v oblastech informačních studií, knižní kultury a studií nových médií.

Pedagogická činnost

Současný stav

ÚISK nabízí bakalářský studijní program Informační studia a knihovnictví, dva navazující magisterské programy Informace, média a knižní kultura a Studia nových médií a doktorský program Informační věda. Všechny programy jsou zařazeny do vzdělávací oblasti Mediální a komunikační studia.

Bakalářský obor Informační studia a knihovnictví prochází nyní akreditačním procesem, při jeho přípravě došlo k zásadním úpravám struktury studia i předmětů samotných. Vzhledem k úzké návaznosti na praxi se i do budoucna počítá s kombinovaným studiem, nově bude akreditováno také sdružené studium (v prezenční formě).

ÚISK se také podílí na vytváření předmětu celofakultního společného základu „Proseminář akademické práce“ v rámci projektu OP VVV Zvýšení kvality vzdělávání a jeho relevance pro potřeby trhu práce, který by se měl začít vyučovat od letošního akademického roku.

V roce 2018 byl úspěšně akreditován nově koncipovaný magisterský program Informace, média a knižní kultura, který je otevřen jak v prezenční, tak kombinované formě, a v prezenční formě nově i jako sdružené studium. Vyučované předměty pokrývají hlavní výzkumné oblasti informační vědy, předměty zaměřené spíše na získávání praktických dovedností z oblasti knihovnictví byly potlačeny a převedeny do bakalářského studia. Nový navazující program se jistým způsobem více prolíná a spolupracuje s programem Studia nových médií, než tomu bylo u původního programu Informační studia a knihovnictví. Koncepce programu je také více otevřená budoucím změnám plynoucím z rychlého vývoje

informační společnosti. Magisterský obor Studia nových médií rovněž prošel v uplynulém roce novou akreditací.

Doktorský obor Informační věda je akreditován do roku 2024, UK však nezískala právo institucionální akreditace doktorských programů v oblasti Mediální a komunikační studia. Doktorský program je co do počtu studentů a školitelů stabilizovaný.

Priority

Magisterské studium. Nejdůležitějším cílem v nadcházejícím akademickém roce 2019/20 je úspěšné zahájení výuky v novém magisterském programu Informace, média a knižní kultura, který má odlišnou strukturu od předchozího oboru Informační studia a knihovnictví. Bude nutné se zaměřit na skloubení výuky v novém i starém programu tak, aby stávajícím studentům bylo umožněno bez problémů studium dokončit. Nový program klade také poměrně velké nároky na objem výuky v kombinovaném studiu, rovněž zatím chybí zkušenosti se sdruženým studiem. Program Studia nových médií v rámci nové akreditace nedoznal výrazných změn, lze jej považovat za stabilizovaný.

Bakalářské studium. Pokud bakalářský program Informační studia a knihovnictví získá novou akreditaci, noví studenti by měli nastoupit v roce 2020/21. Také u tohoto programu došlo ke změně struktury, která umožní flexibilněji reagovat na vývoj poznání v dané oblasti a také na měnící se požadavky na absolventy. V rámci výuky bude třeba i nadále udržovat a dále rozvíjet úzký kontakt s oborovými institucemi formou praxí, studentských projektů a zapojení odborníků ve výběrových přednáškách a seminářích.

Doktorské studium. V rámci doktorského studia bude vhodné uvažovat o možnosti přijímání zahraničních studentů, neboť zájem z jejich strany narůstá, zatímco zájem ze strany českých studentů není tak výrazný. Jedná se o problém, s nímž se potýká (nejen) náš obor, a to i v zahraničí. Sledujeme tento trend i na zahraničních školách díky platformě iSchools a blízkému kontaktu se zástupci jednotlivých škol. Právě v rámci iSchools spolupracují některé školy na společných seminářích pro doktorandy, ke kterým by bylo vhodné se připojit. Stávající akreditace je platná do roku 2024, nejpozději v roce 2022 bude tedy nutno vyhodnotit strukturu a zaměření stávajícího programu a začít s přípravou na novou akreditaci.

Podíl na výuce předmětu společného fakultního základu. V akademickém roce 2019/20 bude rovněž zahájena výuka předmětu společného základu „Proseminář akademické práce“, na níž se pedagogové ÚISK podílí velkou měrou. Zkušenosti s online výukou, kterou jsme dosud v takovém rozsahu (co do počtu studentů) nerealizovali, budou využity pro rozvoj našich vlastních e-learningových opor a podpoře zejména kombinovaného studia.

Prostory pro výuku. Vzhledem ke stavebním úpravám v kampusu Jinonice, kde v současné době ÚISK sídlí, nás v roce 2020 čeká stěhování do náhradních prostor. Bude třeba ve spolupráci s fakultou zajistit takové prostory, které budou odpovídat počtu studentů, a jejichž umístění příliš neovlivní přesuny studentů na výuku v jiných budovách FF.

Vědecká a výzkumná činnost

Současný stav

Věda a výzkum ÚISK se soustředí na širokou škálu informačně-vědních témat, které lze členit do třech základních směrů, jak bylo již naznačeno v úvodu:

- Informační věda – zejména informační gramotnost, otevřená věda a s ní související standardizace informací o výzkumu, informační chování vědců, vědecká komunikace, standardizace bibliografických informací, role paměťových institucí;
- Knižní kultura – výzkum knižní produkce v českých zemích a recepce knihy jako média ve společnosti od středověku do současnosti;
- Studia nových médií - prolínání komputelizace a vědy, humanitních věd a vizuálního a muzického umění, výzkum a vývoj výukových simulací a her ve formálním i neformálním vzdělávání, výzkum digitálních technologií a jejich vlivu na společnost, politiku a kulturu.

Co se týče řešených grantových projektů, pracovníci ÚISK se podílí na několika projektech financovaných z programů OP VVV, GAMA (TA ČR), NAKI, GA ČR v oblasti digital humanities, game-based learning a knižní kultury. Jsou také součástí týmů v rámci programů Progres Životní dráhy, životní styly a kvalita života z pohledu individuální adaptace a vztahu aktérů a institucí a Historie – klíč k pochopení globalizovaného světa.

V posledních letech se podařilo významně posílit publikační činnost ÚISK.

Priority

Uchování rozmanitosti výzkumného zaměření ÚISK a nalézání nových témat. Šíře výzkumného zaměření ÚISK se odvíjí od zaměření jeho jednotlivých pracovníků. V souvislosti s personálními změnami, které se udály v posledním roce a které znamenaly ústup některých tradičních informačně-vědních témat jako je bibliometrie, bude třeba hledat témata nová. Některá z nich, jako je informační chování znevýhodněných skupin, problém důvěry a důvěryhodnosti z pohledu informační vědy, vyhýbání se informacím, přenos zkušeností s digitálními technologiemi apod. se již částečně daří rozvíjet také díky mezinárodní spolupráci.

Posílení finančního zabezpečení výzkumu v oblasti informační vědy. Považuji za vhodné v roce 2020 znovu podat projekt Twinning ve spolupráci se zahraničními partnery (Northumbria University of Newcastle, Swedish School of Information Science Boras a University College Dublin), protože se jedná o vhodnou příležitost, jak prostřednictvím spolupráce se významnými informačně-vědními pracovišti podpořit vědeckou a publikační činnost ÚISK, v projektech Twinning jsou také významně podporováni doktorandi. Projekt zaměřený na sdílení vědeckých dat ve výzvě Twinning 2018 nedosáhl na finanční podporu, ačkoliv hodnocení bylo poměrně vysoké, a naši partneři mají o spolupráci stále zájem. Dále bych se ráda zaměřila na hledání možností finanční podpory výzkumu zaměřeného na některé z výše uvedených témat, ať už z národních či evropských zdrojů.

Posílení publikační činnosti v oblasti informační vědy. V oblasti knižní kultury, čtenářství a nových médií se daří publikovat významné monografické publikace i časopisecké články

s velkým impaktem, oblast, kterou zde označuji jako informační věda, by potřebovala dále svoji publikační činnost posílit. V rámci programu Progres je plánována monografie, která bude zaměřena na vybranou oblast informačního chování. Přínosem pro publikační činnost by také byl výše zmíněný projekt Twinning.

Personální rozvoj

Současný stav počtu pracovníků není z hlediska množství výuky, vedení prací a dalších činností zcela uspokojivý. V tuto chvíli jsou vypsána dvě výběrová řízení na pozice akademického pracovníka a lektora na částečné úvazky, která by měla zajistit doplnění a stabilizaci pedagogického sboru. Současně je podána žádost o habilitační akreditaci, která je pro další rozvoj ÚISK nezbytná, neboť ústav dlouhodobě trpí nedostatkem akademiků habilitovaných v oboru informační věda či oboru příbuzném, a habilitace v tomto oboru není možná ani na jiném pracovišti v ČR. Tento nedostatek představuje především hrozbu pro budoucí akreditace a celkově pro kontinuitu oboru, ale i celou vzdělávací oblast Mediální a komunikační studia.

Priority

Habilitace a habilitační akreditace. Pokud nebude ještě ukončena, je naprostou prioritou pokračovat v procesu habilitační akreditace, v případě úspěšné akreditace motivovat a podporovat další kolegy v přípravě na habilitaci, tak aby byla zajištěna kontinuita oboru ve všech základních oblastech. Současně se budu snažit poskytnout maximální podporu kolegům, kteří se již rozhodli podat habilitační přihlášku na jiných oborech.

Akademičtí pracovníci. Vzhledem k počtu studentů ÚISK a s tím souvisejícím objemem výuky a dalších agend, zejména vedení kvalifikačních prací, je třeba udržet počet akademických pracovníků na úrovni stávajícího stavu (včetně dvou plánovaných nových pracovníků). Je nutné také počítat s přirozenou obměnou, ať už nastává z jakýchkoliv důvodů, přitom je poměrně obtížné najít za odcházející kolegy náhradu, což souvisí s velikostí oboru a počtem odborníků, kteří se mu v ČR věnují a současně by byli ochotni vyučovat. Proto bych se chtěla zaměřit na užší spolupráci s doktorandy, z nichž zatím v akademické sféře zůstává malá část. Rovněž je vzhledem k praktickému zaměření některých předmětů především v bakalářském studiu potřebné udržovat kontakt s odborníky působícími v praxi a využívat jejich znalosti a zkušenosti v oblastech, které nejsou předmětem výzkumné orientace ÚISK, ale pro studenty a jejich budoucí uplatnění jsou nezbytné (chod knihoven a jiných paměťových institucí, jejich služby, informační systémy v různých typech institucí apod.).

Finanční zajištění mimo rozpočet fakulty. Pro udržení motivace a zajištění osobního rozvoje pracovníků ÚISK je třeba hledat další finanční zdroje. Budu proto pokračovat v nastaveném kurzu vyhledávání projektů, které by pomohly financování doplnit.

Další oblasti rozvoje

Mezinárodní spolupráce

ÚISK patří v rámci FF UK k ústavům s nejvyšším počtem smluv v programu ERASMUS+, každoročně vyjíždí studovat do zahraničí kolem deseti studentů, pro přijíždějící zahraniční studenty jsou připravovány přednášky z různých oblastí zaměření ústavu.

Od roku 2015 je ÚISK členem mezinárodní organizace iSchools, která sdružuje informačně-vědní školy z celého světa. Zástupci ústavu se pravidelně účastní jak společné konference, tak setkání evropských škol, s některými univerzitami jsme se již v minulosti podíleli na přípravě společných projektů. V současné době jsme zapojeni do mezinárodní srovnávací studie Tech Help, jejíž výzkumná část by měla proběhnout letos na podzim.

Dlouhou tradici má spolupráce ÚISK s University of North Carolina v Chapel Hill, s níž nás spojuje podobné výzkumné zaměření. Naši studenti mají možnost studijních pobytů v USA, naopak studenti z Chapel Hill pravidelně přijíždějí v rámci tzv. Summer seminar.

Díky spolupráci v rámci European Conference on Information Literacy (ECIL) se ÚISK podílí také na další mezinárodní srovnávací studii ReDaM zaměřené na datovou gramotnost a management výzkumných dat.

Spolupráce v rámci studií nových médií probíhá např. s National University of Ireland Galway, UiT Tromso a The Annenberg School for Communication, University of Pennsylvania. Ve spolupráci s American Anthropological Association vydává ÚISK mezinárodní recenzovaný časopis CyberOrient, který se zabývá vlivem digitálních technologií na společenské procesy na Blízkém východě.

Jednotliví pracovníci ústavu se podílejí na činnosti mezinárodních organizací a tvorbě mezinárodních standardů např. IFLA, euroCRIS, ORCID, ENCODE a dalších.

V nadcházejícím období se chci zaměřit především na následující oblasti:

- Vytvoření takových podmínek, které by umožňovaly širší využití programu Erasmus+ i pro výjezdy akademických pracovníků.
- Prohloubení stávající spolupráce v rámci iSchools zejména navázáním na projekt Twinning 2018 společných projektech, nejbližší pravděpodobně v rámci výzvy Twinning v roce 2020 a hledání dalších vhodných partnerů především v rámci evropských iSchools.
- Využití spolupráce s University of North Carolina k přípravě společného projektu např. ve výzvě INTER-A nebo podobném programu, pokud bude otevřen.
- Podpora zapojení pracovníků ÚISK v mezinárodních organizacích.

Aktivity pro veřejnost

ÚISK je otevřený i směrem k veřejnosti, a to nejen odborné. Aktivity v tomto směru jsou velmi cenné, jejich další podpora a rozvoj je žádoucí.

Odborné veřejnosti jsou přístupné přednášky v rámci Jinonických informačních pondělků, na nichž se podílejí doktorandi ÚISK, zahraniční hosté a přednášející z praxe. Studenti bakalářského a magisterského studia zde mají možnost dozvědět se o výzkumu svých starších kolegů a novinkách z praxe, posluchači z praxe se naopak dozvídají o výzkumném zaměření ÚISK. Studenti organizují vlastní studentskou konferenci KOKON (Komunitní konference), která je rovněž otevřená veřejnosti a kde jsou prezentovány zajímavé studentské projekty či výsledky výzkumu v rámci závěrečných prací.

ÚISK nabízí již několik let také program v rámci Univerzity třetího věku, o který je poměrně stabilní zájem, ve stávajícím roce byl program poprvé koncipován jako dvousemestrální a v této podobě by měl pokračovat i v budoucnu. Senioři tvoří současně jednu ze skupin, na které se zaměřujeme ve výzkumu dopad digitálních technologií na společnost, a kontakt s nimi v rámci U3V přináší užitečné podněty pro zaměření výzkumu.

Další skupinou, na níž se zaměřuje aktivita ÚISK směrem k veřejnosti, jsou děti v rámci Dětské univerzity FF UK Hledá se Sofie. Akce jsou připravovány ve spolupráci se studenty, kteří si tak mohou vyzkoušet jednu z oblastí svého možného uplatnění, jsou zaměřeny zejména na informační gramotnost a bezpečné chování na internetu.

Priority:

- Podpora a další rozvoj aktivit směrem k odborné veřejnosti. Zachování stávajícího formátu (Jinonické informační pondělky, KOKON), hledání možností dalšího propojení ÚISK s odbornou veřejností, lepší propagace akcí.
- Podpora a další rozvoj programu pro U3V a Hledá se Sofie

Mgr. Adéla Jarolímková, Ph.D.